

Βασίλης Τσιτσάνης

1915 – 1984

Ο Τσιτσάνης στην ελληνική μουσική

- ☞ 1937 – 1984, 48 χρόνια στη μουσική
- ☞ Έγραψε εκατοντάδες τραγούδια, μερικά από τα οποία είναι μέσα στα ωραιότερα τραγούδια της ελληνικής μουσικής
- ☞ Έζησε και δημιούργησε περνώντας από το την εποχή του ρεμπέτικου στην εποχή του λαϊκού
- ☞ Τα τραγούδια του αγαπήθηκαν και τραγουδήθηκαν από όλο τον κόσμο, πέρα από κοινωνικές τάξεις
- ☞ Δημιούργησε ένα δικό του τρόπο και ήθος στα τραγούδια του, πολλά από τα οποία χαρακτηρίζει «καντάδες»

Βασίλης Τσιτσάνης

✎ Τρίκαλα, 18 Ιανουαρίου
1915

✎ Αθήνα, 18 Ιανουαρίου
1984

✎ Γεννιέται στα Τρίκαλα,
από γονείς ηπειρωτικής
καταγωγής

✎ Ο πατέρας του ήταν
τσαρουχάς, έπαιζε
μαντολίνο και
τραγουδούσε κλέφτικα
τραγούδια με αυτό...

✎ ...αλλά δεν άφηνε κανέναν
άλλο να το ακουμπήσει

Τα πρώτα βήματα

- ✎ Ο πατέρας του πεθαίνει όταν ο Τσιτσάνης γίνεται 15 χρονών. Το μαντολίνο, που στο μεταξύ μετατράπηκε αυτοσχέδια σε μπουζούκι, έρχεται στα χέρια του νεαρού Βασίλη
- ✎ Μαθαίνει βιολί και συμμετέχει με αυτό σε σχολικές εκδηλώσεις, αλλά το μπουζούκι τον τραβάει περισσότερο
- ✎ Τα τραγούδια του Βαγγέλη Παπάζογλου που κυκλοφορούν εκείνη την εποχή, τον μαγεύουν
- ✎ Σε ηλικία 15 χρονών γράφει τα πρώτα του τραγούδια
- ✎ Από τα πρώτα τραγούδια που συνθέτει είναι τα «Μες στην πολλή σκοτούρα μου» και «Θα πάω εκεί στην Αραπιά»
- ✎ Δεν συμπαθεί ποτέ τα δημοτικά και τα σμυρνέικα, με τις «κλαψιάρικες» όπως λέει, μελωδίες τους

Ο Τσιτσάνης και τα Σμυρνέικα

«...όσο για το Σμυρνέικο, είναι γνωστό πως ποτέ δεν μου άρεσε. Αντιπαθούσα φοβερά εκείνες τις κλαψιάρικες μελωδίες που έγραφαν οι μικρασιάτες συνθέτες της εποχής. Βέβαια, οι συνθέτες και οι τραγουδιστές των Σμυρνέικων μπορεί να ήταν αξιόλογοι (και μερικοί πράγματι ήταν), αλλά εμένα μου φαινονταν σαν κάτι ξένο από το δικό μου μουσικό κόσμο...»

Στην Αθήνα – οι πρώτοι δίσκοι

- ✎ Μετά το σχολείο πηγαίνει στην Αθήνα για να σπουδάσει νομικά, στα τέλη του 1936
- ✎ Παράλληλα δουλεύει σε ταβέρνες
- ✎ Έτσι γνωρίζει τον τραγουδιστή Δημήτρη Περδικόπουλο, που τον πηγαίνει σε μια δισκογραφική εταιρία για να κάνει δίσκο.
- ✎ Το 1937 ηχογραφεί τα δύο πρώτα του τραγούδια στην 'Οντεον, τα «Σ' ένα τεκέ μπουκάρανε» και «Να γιατί γυρνώ μες στην Αθήνα» με τη Σοφία Αμπατζή και το Μάριο Βαμβακάρη.
- ✎ Οι εποχές είναι δύσκολες, και οι εταιρείες δίσκων δεν αποδέχονται εύκολα τον Τσιτσάνη.
- ✎ Μετά οι επιτυχίες άρχισαν να διαδέχονται η μία την άλλη, και στις δύο εταιρείες της εποχής, την 'Οντεον και την Κολούμπια.

Στον στρατό

- ☞ Το Μάρτιο του 1938 πηγαίνει φαντάρος στο Τάγμα Τηλεγραφητών στη Θεσσαλονίκη, όπου γράφει αμέσως το αντίστοιχο τραγούδι
- ☞ Κατά τη διάρκεια της θητείας του γράφει συνεχώς τραγούδια που τα ηχογραφεί πηγαίνοντας στην Αθήνα όταν παίρνει άδειες. Πολλές φορές, ο χρόνος δεν φτάνει, και αναγκάζεται να παραβιάζει τις άδειες και να τον βάζουν στο κρατητήριο (όπου γράφει ακόμη περισσότερα τραγούδια!).
- ☞ Το 1938, στο κρατητήριο γράφει μεταξύ άλλων και την περίφημη «Αρχόντισσα», «...μια χειμωνιάτικη βραδιά που ήμουνα κλεισμένος στο πειθαρχείο του τάγματος, στο Ντεπό». Όταν βγήκε ο δίσκος «...έγινε σεισμός, την τραγουδούσαν όλες οι κοινωνικές τάξεις, όλη η Ελλάδα...»
- ☞ Απρίλιο του 1940 απολύεται και επιστρέφει στην Αθήνα, όπου συνεχίζει να ηχογραφεί και να εμφανίζεται σε διάφορα μαγαζιά.
- ☞ Ένα από αυτά, το τελευταίο προπολεμικό, το «Ό,τι κι αν πω δεν σε ξεχνώ», ηχογραφείται το 1940, λίγες μέρες πριν αρχίσει ο πόλεμος, με τον Στελλάκη Περπινιάδη.

Τα τεχνικά μέσα

- ☞ Τα τραγούδια εκείνη την εποχή γράφονται με πενιχρά μέσα, με κεριά, ένα μπουζούκι, μια κιθάρα και φωνή. Οι ηχογραφήσεις, σε δίσκους των 78 στροφών, γίνονται στα «τυφλά», δηλ. δεν μπορεί κανείς να ακούσει τι ηχογράφησε, παρά μόνο μετά από μερικές μέρες

«...Τότε είχαμε τα κεριά, δηλαδή οι φωνοληψίες γινόταν με κεριά, και όχι όπως τώρα, που υπάρχουν τόσες ευκολίες. Το τραγούδι γραφόταν πάνω στο κεριά. Όταν παίζαμε και το γράφαμε δεν μπορούσαμε να ακούσουμε τι παίζαμε και τι βγήκε στο τέλος της φωνοληψίας. Ένα κεριά χρησιμοποιούσαμε μόνο στην αρχή για δοκιμή. Μετά, ό,τι παίζαμε, παίζαμε. [. . .] Και όταν έφθανε η ώρα τότε να έρθει το δείγμα του δίσκου μου, για να ακούσω τι έχει βγει, άρχιζε για μένα άλλο μαρτύριο, άλλη αγωνία. Δεν κοιμόμουν και τηλεφωνούσα κάθε μέρα στην εταιρεία και ρώταγα αν ήρθε το δείγμα...»

- ☞ Ο Τσιτσάνης παίζει πάντα ο ίδιος μπουζούκι στους δίσκους του, και συνήθως κάνει και δεύτερη φωνή

Ο πόλεμος αρχίζει

✎ Επιστρατεύεται στον πόλεμο του 40. Στην κατοχή, μετά την κατάρρευση του μετώπου εγκαθίσταται στη Θεσσαλονίκη, όπου το 1941 ανοίγει το δικό του «Ουζερί Τσιτσάνη», ένα μικρό μαγαζάκι στην οδό Παύλου Μελά 21, στη Διαγώνιο. Εκεί μέσα, εκείνες τις δραματικές εποχές, γράφει πολλά τραγούδια που γίνονται πολύ μεγάλες επιτυχίες, όταν τα ηχογραφεί μετά το τέλος του πολέμου.

Η «Αχάριστη»

- ✎ Γράφτηκε το 1942
- ✎ Ηχογραφήθηκε το 1947
- ✎ Στο τραγούδι η λέξη «έγκλημα» αντικαταστάθηκε με τη λέξη «βάσανα», για το φόβο της λογοκρισίας
- ✎ Επίσης, το σημείο «και μ' έχουν της ζωής κατάδικο» έγινε «και μ' έχουν στη ζωή κατάδικο» (κλασικό παράδειγμα κακόηχου στίχου...)

Δὲ ρώτηες αὐτὸν μαρὸ γιὸ μὲν
ὡς ὠρεεα κρυψὴ σὴν ζηνηκὴ
Σ' ἔχεισθε δυσεύχια γιὸ εὖν
καὶ εἶνομαι ωανύχα μαυροῦ
Τὸ ἔγκλημα μὲν μεῖριζε οὐαί φένε
καὶ μεῖρισε σὴν ζωὴ μαυροῦ
Ἄχαιρη δὲ πόνεες γιὸ μὲν
μὲν αὐτὸ εἶσθε νῆνα ἔδικο
Μὲν εἶσθε ὡς σὴν εἰλωχικὴν
Θεὸ κρυψὴ εὐαί εἰσθε μαυροῦ
Μὲν μὲν μαυροῦ εἶσθε δὲ εὐ εἶσθε
αὐτὸ μαυροῦ εὐαί εἶσθε μαυροῦ
— Θεοβίτη 1942
Στεφάνου

Η εποχή του πολέμου

- ✎ Μέσα στις σκοτεινές μέρες του πολέμου, γράφει την περίφημη «Συννεφιασμένη Κυριακή», με αφορμή ένα τραγικό περιστατικό, όταν είδε με τα μάτια του τον θάνατο ενός νέου. Το τραγούδι είχε αρχικά τον τίτλο «Ματωμένη Κυριακή». Ηχογραφήθηκε το 1948
- ✎ Εκείνη την εποχή εμφανίζεται σποραδικά και στο μαγαζί «Κούτσουρα» του Δαλαμάγκα, στην οδό Νικηφόρου Φωκά, στο Λευκό Πύργο. Εκεί γράφει το 1941 και το περίφημο «Μπαξέ Τσιφλίκι», στο οποίο κάνει διάσημο τον ιδιοκτήτη...

Ο Τσιτσάνης και η ταχύτητα

«...Δηλαδή, θέλω να πω ότι έτσι που τα έγγραφα και τα τραβούσα στο χρόνο, με τη στασιμότητα του χρόνου που έδινα στα τραγούδια, τα έκανα πιο φανταχτερά. Έβγαιναν πιο αληθινά, πιο φαντασμαγορικά, έβγαιναν από την ψυχή μου αληθινά στολίδια. Τραβούσα το χρόνο και τα έκανα αργά, και αμέσως θα σου πω το γιατί: Στον αργό ρυθμό μπορείς να δώσεις ό,τι καλύτερο έχεις, [. . .], ενώ με τον γρήγορο ρυθμό δεν μπορείς να δώσεις τίποτα περισσότερο, ούτε και να εκφράσεις τίποτα περισσότερο...»

Μετά τον πόλεμο

- ☞ Μετά τον πόλεμο, ο Τσιτσάνης επιστρέφει στην Αθήνα, και πέφτει με τα μούτρα στη δουλειά. Με το που ξανανοιγουν οι εταιρείες δίσκων το 1946, είναι από τους πρώτους που ξαναηχογραφούν.
- ☞ Τις πρώτες εβδομάδες μετά την απελευθέρωση, η λογοκρισία δεν λειτουργεί (ακόμα...) και έτσι ο Τσιτσάνης προλαβαίνει να ηχογραφήσει και μερικά τραγούδια που δεν θα περνούσαν αλλιώς, όπως την «Δροσούλα», «Όταν συμβεί στα πέριξ» και το «Μάγκας βγήκε για σεργιάνι».
- ☞ Την εποχή αυτή κάθε δίσκος του είναι και ένας θρίαμβος

Στου «Μάριου»

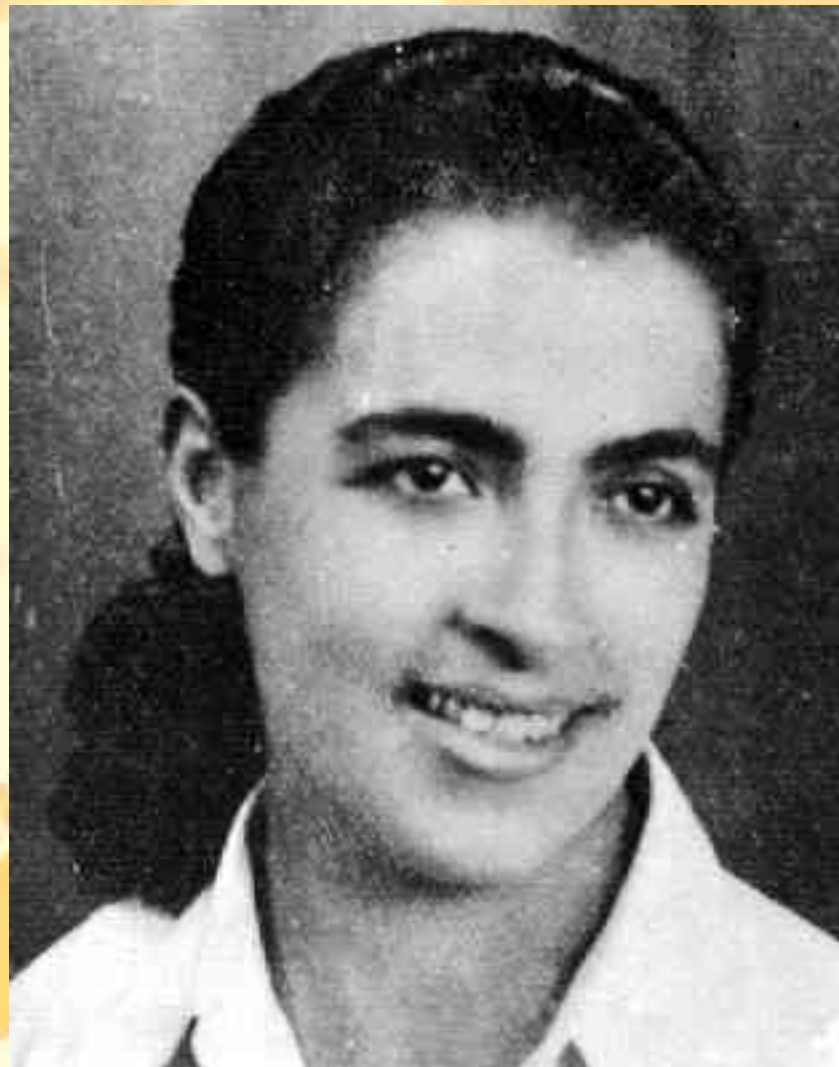
☞ Ξεινιάει να δουλεύει στο καφενεδάκι «Μάριος», στην οδό Ίωνος, στην Αθήνα. Παρ' όλη την ανέχεια και τη φτώχεια της εποχής, ο κόσμος δεν χωράει να μπει στο μαγαζί.

Σωτηρία Μπέλλου

- ☞ Εκείνη την εποχή γνωρίζεται με την Σωτηρία Μπέλλου, όταν αυτή είναι 26 χρονών (γενν. 1921 στο χωριό Χάλια της Χαλκίδας), και μετά από πολλές πρόβες και δοκιμές ξεκινάει να ηχογραφεί τραγούδια μαζί της.
- ☞ Το πρώτο τραγούδι που ηχογραφεί η Σωτηρία Μπέλλου είναι το «Όταν πίνεις στην ταβέρνα», τον Δεκέμβριο του 1947

Μαρίκα Νίνου

- ✎ Λίγο αργότερα, γνωρίζεται με την Μαρίκα Νίνου (Ευαγγελία Νικολαΐδου, γενν. 1918 στην Κων/πολη, πέθανε το 1956 στην Αθήνα).
- ✎ Με την Νίνου ξεκινάει μια σειρά από θρυλικές εμφανίσεις στο κέντρο «του Τζιμη του Χοντρού», στην οδό Αχαρνών. Από αυτές τις εμφανίσεις υπάρχει και ζωντανή ηχογράφηση...

1947 – 1953, Η χρυσή εποχή του Τσιτσάνη

- 1938, Πασαλιμάνι, Στράτος Παγιουμτζής
- 1940, Σακαβλιάς, Στράτος Παγιουμτζής
- 1946, Βάρκα γιαλό, Στράτος Παγιουμτζής
- 1947, Αραπίνες, Γεωργακοπούλου/Περπινιάδης, γράφτηκε στην κατοχή
- 1947, Αχάριστη (1942) Περπινιάδης/Γεωργακοπούλου
- 1947, Κάποια μάνα αναστενάζει, Χασκίλ
- 1948, Πέφτεις σε λάθη, Μπέλλου
- 1949, Αραμπάς περνά, Βαμβακάρης/Καλφοπούλου
- 1949, Αργοσβήνεις μόνη, Γεωργακοπούλου
- 1949, Κάνε λιγάκι υπομονή, Μπέλλου
- 1949, Ντερμπεντέρισσα, Χασκίλ/Βαμβακάρης
- 1949, Ο Τρελός Τσιγγάνος, Γεωργακοπούλου/Περπινιάδης
- 1950, Απόψε κάνεις μπαμ, Μπέλλου/Μπίνης
- 1950, Γκιουλ-Μπαχάρ, Ρένα Ντάλια
- 1950, Γύρνα μόνος, Τσαουσάκης
- 1950, Έλα όπως είσαι, Νίνου
- 1950, Μάγισσα Τσιγγάνα, Τσαουσάκης
- 1950, Όμορφη Θεσσαλονίκη, Τσαουσάκης/Ντάλια
- 1950, Πέφτουν της βροχής, Τσαουσάκης, Γεωργακοπούλου
- 1950, Στρώσε μου να κοιμηθώ / Πήρα τη στράτα, Τσαουσάκης/Ντάλια
- 1950, Τι τη θέλεις την τσιγγάνα, Γεωργακοπούλου
- 1950, Τι σήμερα τι αύριο τι τώρα, Νίνου
- 1951, Αντιλαλούνε τα βουνά, Τζουανάκος/Νίνου
- 1951, Βόλτα στην Ελλάδα, Έλσα Λάμπο
- 1951, Γιατί με ξύπνησες πρωί, Τσαουσάκης/Γεωργακοπούλου
- 1951, Δεν την πρόσεχα τα βράδια (ή Ντροπιασμένος στη ζωή ή Νυχτερίδα), Τσαουσάκης
- 1951, Εγώ πληρώνω (ή Εημερώνει και βραδιάζει) γράφτηκε στην κατοχή
- 1951, Είμαστε Αλάνια, Νίνου
- 1951, Ζημιά, Μαρίκα Νίνου
- 1951, Οι Φάμπρικες, Νίνου
- 1951, Σε διώξαν απ' την Κοκκινιά
- 1951, Σεράχ (1946), Νίνου
- 1952, Γλυκοχαράζουν τα βουνά, Στράτος Παγιουμτζής
- 1952, Θα κάνω ντου βρε πονηρή, Νίνου/Μπίνης
- 1952, Κάθε βράδυ πάντα λυπημένη, Νίνου
- 1952, Παιξε Χρήστο το μπουζούκι, Τσαουσάκης
- 1952, Περιπλανώμενη ζωή, Μπέλλου
- 1952, Το σιαλοπάτι, Πολυμέρης/Έλσα Λάμπο
- 1952, Χωρίσαμε ένα δειλινό, Τσαουσάκης/Γεωργακοπούλου
- 1953, Ζαΐρα, Νίνου
- 1953, Τα καβουράκια, Μπέλλου/Μπίνης

Στα Τρίκαλα στα δυο στενά / Ο Σακαβλιάς

Στα Τρίκαλα στα δυο στενά, σκοτώθηκε ο Σακαβλιάς
Τέτοιο ντερβίσικο παιδί, το κλαίμε όλοι μας μαζί
Δεν τον ξεχνάμε βρε παιδιά, το φίλο μας το Σακαβλιά

- ✎ Τραγούδι που δημιούργησε θρύλο την εποχή εκείνη, γεννώντας διάφορες ιστορίες για το ποιος ήταν ο περίφημος Σακαβλιάς
- ✎ Μετά από πολλά χρόνια, η ιστορία «διαλευκάνθηκε» πλήρως...
- ✎ Ο Γιώργος Σακαβλιάς ήταν υπαρκτό πρόσωπο, νέος και ωραίος
- ✎ Μπήκε το 1926 σε ηλικία 27 χρονών στη φυλακή των Τρικάλων
- ✎ Επειδή «πούλησε μαγιά» σε έναν μεγαλύτερο μέσα στη φυλακή, αυτός τον μαχαίρωσε, με ένα αυτοσχέδιο μαχαίρι, το 1926 ή 1927
- ✎ Με τα χρόνια αυτός ο φόνος απόκτησε θρυλικές διαστάσεις, φτάνοντας και στα αυτιά του Τσιτσάνη

Τα «εξωτικά» του Τσιτσάνη

- ✎ Πολλές από τις επιτυχίες του Τσιτσάνη μιλάνε για εξωτικές ομορφιές, μάγισσες, νεράιδες, τσιγγάνες, αραβικές και μεθυστικές καλλονές με περίεργα ονόματα, όπως:
- ✎ Σεράχ (1946), Γιουλ-Μπαχάρ (1950), Ζαΐρα (1953)
- ✎ Είναι κάτι που ξεχωρίζει από τα τραγούδια της εποχής
- ✎ Ο Τσιτσάνης δεν πρέπει να ταξίδεψε ποτέ σε αυτές τις χώρες
- ✎ Έφτασε μέχρι το σημείο να επινοήσει «ψευτοαραβικές» φράσεις για κάποια τραγούδια του
- ✎ Είναι από τους πρώτους που ανεβάζουν γυναίκες στην ορχήστρα
- ✎ «Νύχτες Μαγικές», 1947 με την Ιωάννα Γεωργακοπούλου, γράφτηκε στην κατοχή

Η εποχή των 45 και 33 στροφών

- ☞ Η εμφάνιση των δίσκων 45 & 33 στροφών δημιουργεί νέα δεδομένα στο ελληνικό τραγούδι, οδηγώντας άλλους στην εξαφάνιση και άλλους στην επιτυχία
- ☞ Ο Τσιτσάνης κάνει με επιτυχία την μετάβαση στις «νέες τεχνολογίες», συνεχίζοντας να γράφει μοναδικά τραγούδια
- ☞ 1962, Τα λιμάνια
- ☞ 1962, Τα ξένα χέρια
- ☞ 1962, Μείνε αγάπη μου κοντά μου
- ☞ 1968, Απόψε στις ακρογιαλιές
- ☞ 1968, Κάποιο αλάνι, Σταμάτης Κόκοτας
- ☞ 1974, Το βαπόρι απ' την Περσία
- ☞ 1975, Της Γερακίνας γιος
- ☞ 1979, Δηλητήριο στη φλέβα
- ☞ ...και πολλές νέες ηχογραφήσεις παλιότερων τραγουδιών του

Ο Τσιτσάνης και τα ινδοαραβικά τραγούδια

☞ Με τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 50 αρχίζει να εμφανίζεται η «ινδοκρατία» και η «αραβοκρατία» στο λαϊκό τραγούδι. Μελωδίες ινδικές αποικτούν ελληνικό στίχο και «βαφτίζονται» ελληνικά τραγούδια.

«...Οι ανεύθυνοι αυτοί δήθεν συνθέτες, χωρίς ίχνος ντροπής, έπαιρναν μουσικές από ινδικούς δίσκους και αφού άλλαζαν τα λόγια με ελληνικά, τα παρουσίαζαν στο κοινό σαν γνήσια ελληνικά τραγούδια [. . .] Ένα πρωτοφανές κύμα ινδικών και αραβικών τραγουδιών σάρωνε τον τόπο μας.

Τα πάντα τότε άρχισαν να μπαίνουν στο περιθώριο. Ό,τι είχαμε φτιάξει με ιδρώτα και αίμα ήρθε να το σκεπάσει το κύμα της ινδοκρατίας...»

«Αγάπη που 'γινες» και «Τρελέ Τσιγγάνε»

- ☞ Μια από τις πιο γνωστές διαμάχες περί αντιγραφής
- ☞ «Αγάπη που' γινες δίκοπο μαχαίρι» του Μάνου Χατζηδάκι
- ☞ Διατυπώθηκαν διάφορες κατηγορίες, ότι ο Μ. Χ. πήρε την βασική μελωδία από το τραγούδι «Τρελέ Τσιγγάνε» του Τσιτσάνη
- ☞ Η ιστορία δεν διαλευκάνθηκε ποτέ εντελώς, πάντως μέχρι σήμερα πολλοί είναι αυτοί που θεωρούν το «Αγάπη που' γινες» τραγούδι του Τσιτσάνη...

Με τον Γιάννη Παπαϊωάννου

- ☞ Μετά από του «Τζίμη» εμφανίζεται σε πολλά άλλα μαγαζιά, σε συνεργασία με τον Γιάννη Παπαϊωάννου, μέχρι τον θάνατο του δεύτερου σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα το 1972.
- ☞ Ο Γιάννης Παπαϊωάννου για τον Βασίλη Τσιτσάνη:

«Τσιτσάνης και Παπαϊωάννου είναι σφραγίδα, σήμα κατατεθέν τόσα χρόνια. Είμαστε μαζί, χωρίσαμε, πάλι μαζί, ξαναχωρίσαμε... Για πολύ καιρό θα 'μαστε μαζί, μέχρι να κατεβώ από το πάλκιο. Βασιλιάδες πάντα εμείς στις Τζιτζιφιές, όπως και τώρα. Όποιος έρχεται να μας ακούσει, έρχεται στην ιστορία της λαϊκής μουσικής...»

Στο «Χάραμα», 1975 – 1984

- ☞ Μετά συνεχίζει να εμφανίζεται στο κέντρο «Χάραμα», μέχρι που το 1983 η υγεία του κλονίζεται.
- ☞ Πεθαίνει στις 18 Ιανουαρίου 1984, τη μέρα των γενεθλίων του
- ☞ Αφήνει πίσω του μια κληρονομιά από εκατοντάδες τραγούδια, που τραγουδιούνται μέχρι σήμερα και θα τραγουδιούνται για πολύ ακόμα...

Ο Τσιτσάνης και οι σύγχρονοι λαϊκοί

«.....Για να γράφεις τέτοια μουσική πρέπει να πονέσεις, να πεινάσεις. Σήμερα όλοι τα έχουν όλα. Οι δίσκοι μπήκαν στη βιομηχανία. Κάποτε για να γραμμοφωνήσουμε ένα τραγούδι κάναμε ένα μήνα. Σήμερα γράφουν δέκα σε μία μέρα. Όλες αυτές οι ευκολίες είναι καταστρεπτικές για το μυαλό, την ψυχή, τη φαντασία. Γράφουν ένα τραγούδάκι στο πόδι, γίνεται σουζέ και την άλλη μέρα γεμίζουν οι τσέπες τους λεφτά. Πάνε σε κέντρα και παίρνουν μεροκάματο που δεν παίρναμε εμείς σ' ένα μήνα. Ο τραγουδιστής δεν πρέπει να τα βλέπει όλα με κέρδος, αν θέλει να δημιουργήσει...»

Βασίλης Τσιτσάνης

1915 – 1984